

**ПРАВНИ ОКВИРИ ПОЛИТИКЕ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ
У ОБЛАСТИ ОРГАНСКЕ ПОЉОПРИВРЕДЕ
И ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ**

Д. Тодић¹

Абстракт: Елементи политике Европске уније у области органске пољопривреде и животне средине одређени су преплитањем заједничких циљева и инструмената политике ове организације у ове две области, односно утицајима који проблеми животне средине имају на органску пољопривреду и обрнуто. Различити су извори права и други документи који су релевантни, или могу бити релевантни (у зависности од дефинисане методологије) за разумевање основних интенција и могућих утицаја. Вероватно највећи општи значај имају Стратегија Европске Уније за одрживи развој (2001), Стратегија о интеграцији животне средине и одрживог развоја у заједничку пољопривредну политику (1999), Шести акциони програм у области животне средине (2002), итд. Међу различитим изворима права којима се регулишу одређена конкретнија питања у области животне средине тешко је пронаћи оне који не могу бити значајни за област органске пољопривреде. Ипак, нарочит значај имају они извори права који регулишу заштиту биодиверзитета, коришћење генетички модификованих микроорганизама, испуштање и прекогранично кретање генетички модификованих организама, одређена питања везана за храну, заштиту земљишта, заштиту шума, управљање водама, управљање отпадом, управљање хемикалијама, атмосферско загађење, итд. Усвајањем Правила Савета (ЕЕЦ) Но 2092/1991 о органској производњи пољопривредних производа и означавању пољопривредних производа и намирница, односно изменама и допунама овог правила које су касније уследиле (1995, 1999, 2003, 2004) Европска унија је установила правне оквири политике у области органске пољопривреде. Поред овога и бројни други извори права непосредно су примењиви на област органске пољопривреде. Посебно место припада

¹ Др Драгољуб Тодић, Геоелектронски факултет, Мегатренд – Универзитет примењених наука¹ Београд, Македонска 21.

Правилу Савета (ЕЦ) Но 870/2004 о установљавану програма Заједнице о очувању, карактеризацији, прикупљању и коришћењу генетичких ресурса у пољопривреди. Европским акционим планом за органску храну и пољопривреду (2004) дефинисано је да су основни правци активности у овој области усмерени на три колосека: јачање свести потрошача, односно развој тржишта органске хране путем унапређивања информисања; подстицање држава чланица на примену мера руралног развоја, односно јачање јавне подршке за подизање ниова ефективности органске пољопривреде и јачање стандарда Заједнице у области органске пољопривреде, увоза и инспекције. У свакој од ових области дефинисани су правци активности и приоритети ЕУ (укупно 21).

Кључне речи: органска пољопривреда, животна средина, Европска унија, одрживи развој;

Увод

Преплитање појединих елемената политике и права у области органске пољопривреде и животне средине условљено је различитим разлозима и околностима. С правно – институционалног становишта посматрано ради се о повезивању две врло блиске области које су, суштински посматрано, засноване на заједничком филозофском приступу, ширим циљевима и очекиваним резултатима. Заједничке елементе политике ЕУ у испитиваним областима најлакше је идентификовати на нивоу општих стратешких докумената док би тек прецизнија анализа у контексту циљног тумачења појединих конкретних извора права могла дати целовиту слику о испитиваном питању. У овом другом случају би се предпостављала анализа великог броја различитих извора права и других документа који су релевантни (или могу бити релевантни), што свакако превазилази обим овог рада. Нарочито интересантним се чине потенцијални резултати детаљне анализе појединих инструмената који се користе у две политике, затим економских аспеката као и резултати синергијског преплитања и условљености две политике. Овде се за потребе сагледавања значајнијих елемената права и политике у области органске пољопривреде и животне средине и њихових заједничких елемената посебно указује на правне основе, циљеве и садржај одредаба основних извора права.

Правни основи политика

Правну основу политике ЕУ у области органске пољопривреде² треба тражити у одредбама Уговора о оснивању Европске заједнице које се односе на пољопривреду. Уговорна основа пољопривредне политике експлицитно је утврђена у релевантним одредбама Уговора о оснивању Европске заједнице као и у случају политике у области животне средине. Када се ради о политици у области пољопривреде то су чланови 32-38 (Наслов бр. 2) док се у случају политике животне средине ради о члановима 174-176 (Наслов бр. 19). Чланом 32. предвиђено је да заједничко тржиште обухвата и пољопривреду и трговину пољопривредним производима. Међутим, обе групе чланова Уговора о оснивању Европске заједнице (наслови 2. и 19) не садрже експлицитне одредбе о органској пољопривреди.

Циљеви политика

Циљеви заједничке пољопривредне политике Европске заједнице утврђени су чланом 33. Уговора о оснивању као: «а) повећање продуктивности у пољопривреди унапређењем техничког развоја, рационализацијом пољопривредне производње и оптималним коришћењем фактора производње, нарочито радне снаге; б) обезбеђивање на тај начин одговарајућег животног стандарда пољопривредног становништва, посебно путем повећања зарада запослених у пољопривреди; ц) стабилизација

² Требало би имати у виду да релевантни извори права ЕУ не дају експлицитну дефиницију «органске пољопривреде» или «органске производње» што на известан начин отежава детаљнију анализу. Остаје да смисао ових формулација изводимо из дефиниција других сличних појмова и разумевања ширег контекста. Тако на пример, Правило Савета 2092/91, о којем ће касније бити речи, даје дефиниције појмова «производња», «састојци», «јединица/имање/сточарско имање за органску производњу», «органско произведени материјли за исрану/храну», итд. на основу којих би се могли извлачити и одређени закључци у правцу изградње доследније дефиниције. Јасно је да би се на најједноставнији начин и у контексту права ЕУ, које ми овде анализирамо, органска производња пољопривредних производа могла дефинисати као она која је у складу са већ поменутиим Правилем ЕУ и другим релевантним изворима права. Према *FAO/WHO Codex Alimentarius* упутству (приручнику) за органску храну «органска пољопривреда» је дефинисана као «целовит систем управљања производњом којим се унапређује и повећава здравље агро – екосистема, укључујући биодиверзитет, биолошке циклусе и биолошку активност земљишта. ... То подразумева коришћење, где је могуће, агроекономских, биолошких и механичких метода на супрот коришћењу синтетичких материјала ...» *“European Action Plan for Organic Food and Farming” – Communication from the Commission to the Council and the European Parliament, COM (2004) 415 final, Brussels, 10.06.2004. стр.3.*

тржишта; д) гарантовање снабдевања; е) обезбеђивање снабдевања потрошача разумним ценама».³ У циљевима реформе заједничке пољопривредне политике из 2003. године утврђено је да су циљеви политике у овој области да се подржи пољопривреда заснована на следећим принципима: економска одрживост путем повећања конкурентности, јаче тржишне оријентације и повећања ефикасности; друштвена одрживост кроз већу одговорност у односу на захтеве потрошача, односно унапређење квалитета и безбедности хране и развој руралних подручја; одрживост у вези са животном средином кроз јасније дефинисање одговорности у вези са ефикаснијом применом и развојем стандарда животне средине.

С друге стране, циљеви политике Заједнице у области животне средине одређени су чланом 174. Уговора као: «очување, заштита и побољшање квалитета животне средине, заштита људског здравља, опрезно и рационално коришћење природних ресурса и унапређење, на међународном плану, мера за суочавање са регионалним и планетарним проблемима животне средине».⁴

Европским акционим планом за органску храну и пољопривреду (2004)⁵ дефинисано је да су основни правци активности у овој области усмерени на три групе питања. То су: јачање свести потрошача, односно развој тржишта органске хране путем унапређивања информисања; подстицање држава чланица на примену мера руралног развоја, односно јачање јавне подршке за подизање нивоа ефикасности органске пољопривреде и јачање стандарда Заједнице у области органске пољопривреде, увоза и инспекције. У свакој од ових области дефинисани су правци активности и приоритети ЕУ (укупно 21).

Шести акциони програм ЕУ у области животне средине⁶, као основни програмски документ ове организација за политику у области животне средине у периоду до 2010. године, дефинише неколико кључних приоритета. Дефинисано је пет приоритетних праваца стратегијске акције и четири приоритетна подручја акције. То су: климатске промене, биодиверзитет, животна средина и здравље и одрживо управљање ресурсима и отпадом. Један од циљева дефинисаних у Шестом акционом програму у области

³ «Оснивачки уговори Европске уније», преводи Д. Лопандић, Н. Лукић, Београд, Канцеларија за придруживање Србије и Црне Горе Европској Унији, Европски покрет у Србији, Републичко министарство за економске везе са иностранством, 2003, стр. 61.

⁴ *Ibid*, стр, 146.

⁵ “European Action Plan for Organic Food and Farming” – Communication from the Commission to the Council and the European Parliament, COM (2004) 415 final, Brussels, 10.06.2004.

⁶ Decision 1600/2002/EC of the European Parliament and of the Council of 22 July 2002 laying down the Sixth Community Environment Action Plan (OJ L 242, 10.09.2002, p.1).

животне средине односи се и на органску пољопривреду. То је «подстицање више еколошки одговорне пољопривреде укључујући, где је то потребно, методе екстензивне производне праксе интегралне пољопривреде, органске пољопривреде и агробиодиверзитета».

Оснивни извори права

Основни извори права у области органске пољопривреде

Основни извор права ЕУ у области органске производње пољопривредних производа је Правило Савета (ЕЕС) No 2092/1991 о органској производњи пољопривредних производа и означавању пољопривредних производа и намирница⁷, које је измењено и допуњено више пута: 1995⁸, 1999⁹, 2003¹⁰ и 2004. године¹¹. Поред овог Правила за органску производњу је на различите начине релевантно и више других извора права као што су: Правило Европског парламента и Савета (ЕЦ) No. 2003/2003 које се односи на ђубрива а којим се 18 упутстава (4 основна и 14 амандмана) донетих у периоду између 1976. и 1998. године консолидују у једну верзију; Упутство Савета 86/278/ЕЕЦ о заштити животне средине а нарочито земљишта када се канализациони муљ користи у пољопривреди, Правило Европског парламента и Савета (ЕЦ) No 258/97 које се тиче нове хране и нових састојака за храну; Стратегија за заштиту земљишта; Стратегија у области шумарства; итд.

Правилем 2092/91 се установљава сет захтева и стандарда који се односе на следећа питања: означавање (обележавање) и рекламирање производа који су наведени у Анексу I уз Правило (чл. 5), затим производњу (чл. 6, 7), инспекцијски систем (чл.8, 9), означавање да су производи обухваћени инспекцијским системом (чл. 10, 11), увоз из трећих земаља (чл. 11), слободно кретање унутар Заједнице (чл.12) и нека питања спровођења и надзора од стране Комисије и држава чланица (чл.13-16). Саставни део Правила је и осам анекса којима се знатно прецизније регулишу поједина питања утврђена у основном тексту Правила. То су: принципи органске производње на нивоу фарме (анекс 1), ђубрива и кондиционирање земљишта (анекс 2), минимални инспекцијски захтеви и мере предострожности у оквиру система инспекције (анекс 3), информације које треба да буду достављене у

⁷ Council Regulation No 2092/91/EEC of 24 June 1991 on organic production of agricultural products and indications referring thereto on agricultural products and foodstuffs, OJ L 198 of 22.07.1991;

⁸ Regulation (EC) No 1935/95, OJ L 186 of 05.08.1995.

⁹ Regulation (EC) No 1804/1999, OJ L 222 of 24.08.1999.

¹⁰ Regulation (EC) No 223/2003, OJ L 31 of 06.02.2003.

¹¹ Regulation (EC) No 392/2004, OJ L 65 of 03.03.2004.

складу са чланом 8. став 1. тачка а. – инспекцијски систем (анекс 4), означавање да су производи обухваћени инспекцијском шемом и лого Заједнице (анекс 5), састојци не пољопривредног порекла на које се односи члан 5. став 3. тачка ц. и члан 5. тачка 9. Правила, односно помоћна средства и други производи који могу бити коришћени за производњу састојака пољопривредног порекла од органске производње у складу са чланом 5. став 3. тачка д. и чланом 5. тачка а. и ц. Правила, односно састојци пољопривредног порекла који нису производне органски, у складу са чланом 5. став 4. Правила (анекс 6), максималан број животиња по хектару (анекс 7) и минималне површине и друге карактеристике услова држања за различите врсте животиња и типове производње (анекс 8).

Као што се може видети, врло комплексним и прецизним садржајем решења и одредаба Правила дефинисани су основни елементи политике Европске заједнице у овом домену. Везе са политиком животне средине могуће је тражити у целини овако утврђених решења или појединачно у свакој групи норми или норми појединачно; у изричитим одредбама Правила или посредним тумачењем ширих циљева и домаћаја појединих одредаба. Оно што је сасвим очигледно то је да је зпућивање на политику животне средине и везе са органском пољопривредом учињено на више места на изричит начин. У самој преамбули Правила то је учињено на три места на начин да се могу сасвим јасно разумети шире концепцијске интенције. Први пут у алинеји 6 преамбуле где се указује на то да су тржишне цене производа органске производње високе иако начин њихове производње подразумева мање интензивно коришћење земљишта, односно где се указује да у контексту преорјентације заједничке пољопривредне политике оваква врста производње може допринети развоју пракси којима се обезбеђује боља равнотеже између захтева за пољопривредним производима и заштите животне средине и очувања предела. Други пут се у алинеји 13 прамбуле указује на то да методи органске производње захтевају значајна ограничења у погледу употребе ђубрива и пестицида који могу имати штетне ефекте на животну средину или резултати присуством остатака у пољопривредним производима. Такође, у алинеји 15 преамбуле се предвиђа могућност увођења много специфичнијих одредаба, уколико буде потребно, које ће имати за циљ избегавање присуства одређених остатака синтетичких хемикалија из извора ван пољопривреде (загађивање животне средине) у производима добијеним методима органске производње. Три пута се животна средина спомиње и у члану 7. Правила који је иначе посвећен захтевима производње и то као нека врста општег ограничења које производња мора да испуни смањујући негативан утицај на животну средину (ст. 1. т. а; т. б; ст.2). Сличан је смисао односа утврђених у Анексу 1. уз Правило (део А, т. 1.2.а; део Б, т. 1.4; део Ц т.4.2.б. и т.8.1) и Анексу 2. (део Б. т. 3).

Правилу се прописује да се може говорити о органској производњи само тамо где производ који у питању испуњава одређене услове као што су: да је произведен и тестиран у складу са одредбама које то регулишу а нарочито у односу на садржај супстанци које су наведене у Анексима; затим уколико производ није био предмет третмана који укључује употребу јонизујуће радијације и који није произведен коришћењем генетички модификованих организама или производа од генетички модификованих организама. Правило се односи на одређене врсте производа који су означени или намеравају да буду означени ознакама којима се упућује на органску производњу и то: не прерађене пољопривредне биљне и животињске производе, узгајану стоку, биљни и животињски пољопривредни производи намењени људској употреби, преради и сачињени углавном од једног или више састојака биљног порекла, животињска храна, смеше за прехрану животиња и сировине за животињску храну које испуњавају услове установљене Правилу 223/2003.

У погледу обележавања¹², односно ношења ознака које упућују на органску производњу утврђено је више правила. Трако на пример, означавање и рекламирање производа на начин да то упућује на методе органске производње могуће је једино тамо где је производ произведен у складу са правилима установљеним у члану 6. или увезеним из треће земље према аранжманима установљеним на основу члана 11. Правила, односно, ако је производ произведен или увезен од стране оператера¹³ који је предмет инспекцијских мера установљених на основу чланова 8. и 9. Правила. Означавање и рекламирање производа допуштено је једино када је испуњено више услова. Мора постојати најмање 95% производа од састојака пољопривредног порекла или да су настали од њих, да су прибављени у складу са правилима из члана 6. или увезени из трећих земаља у складу са одредбама члана 11; да су сви остали састојци пољопривредног порекла укључени у Анекс 6. део Ц или су одобрени од стране држава чланица у складу са одговарајућим одредбама Правила; да производ садржи само супстанце које су наведене у Анексу 6. део А као састојци непољопривредног порекла; да производ или састојци пољопривредног порекла нису били предмет третмана супстанци које се не налазе на листи у Анексу 6. део Б; да производ или састојци нису били предмет третмана који укључује коришћење јонизујућег зрачења; да је производ припремљен или увезен од стране

¹² Под појмом «обележавање» подразумева се «било која реч, особеност, трговачки знак, бренд, сликарски симбол на било којем паковању, документу, бележици, ознаци, табли или привеску уз производ из члана 1. или који упућује на производ из члана 1.» (чл. 4. т.1. Правила):

¹³ «Оператер» означава «било које правно или физичко лице које производи, припрема или увози из треће земље ... производе из члана 1. Правила или који рекламира такве производе» (чл. 4. т. 5. Правила)

оператора који је био предмет инспекцијских мера из члана 8. и 9. Правила; да је производ произведен без коришћења генетички модификованих организама и/или производа насталих из ових организама.¹⁴

Употреба ознака које упућују на метод органске производње детаљно је регулисана Правилу: од најчешће коришћених термина у појединим језицима (са префиксима «био», «еко», и сл.) – чл.2, преко означавања да су производи обухваћени системом инспекције (чл.10) до изгледа лоба органске пољопривреде (Анекс 5).

Одредбе о правилима производње представљају централни део прописа (чланови 6. и 7). При том се подразумева поштовање других захтева а нарочито оних које утврђује Анекс 1.¹⁵ и Анекс 2.¹⁶ уз Правило. Правило установљава и услове за проширивање листе допуштених супстанци. При том треба имати у виду да је Анекс 1. до сада амандиран седам пута¹⁷ а Анекс 2. шест пута¹⁸.

Правило установљава и систем инспекције како би се обезбедило поштовање правила производње, односно, како би се обезбедило да субјекти

¹⁴ Под одређеним условима и без нарушавања основног концепта могуће су и извесне варијације основних правила у погледу означавања и рекламирања. Бидети тачке 3 до 10. члана 5. Правила.

¹⁵ **Анекс 1.** се односи на следећа питања: биљке и биљни производи (период конверзије, ђубрење земљишта, пестициди и болести, прикупљање јестивих биљака, производња гљива), стока и производи од стоке (општи принципи, конверзија, порекло животиња, исхрана, спречавање болести и ветеринарски третман, праксе управљања узгојем, транспорт и идентификација производа од стоке, сточно ђубриво, услови држања), пчеларство и производи пчеларства (општи принципи, период конверзије, порекло пчела, локације, храна, превенција болести и ветеринарски третман, управљање отпадом, карактеристике кошница и материјала који се користе у пчеларству).

¹⁶ **Анекс 2.** детаљно регулише више питања: које врсте ђубрива и кондиционирања земљишта су допуштене, које врсте производа за заштиту биља су допуштене, које врсте материјала за исхрану су допуштене (биљаног, животињског и минералног порекла), које врсте адитива исхрани су допуштене и која врста производа за чишћење и дезинфекцију је допуштена.

¹⁷ Regulation No 1535/92/EC (OJ L 162 of 16.06.1992); Regulation No 2608/93/EC (OJ L 239 of 24.09.1993); Regulation No 1202/95/EC (OJ L 119 of 30.05.1995); Regulation No 1990/98/EC (OJ L 247 of 05.09.1998); Regulation No 1073/200/EC (OJ L 119 of 20.05.2000); Regulation No 473/2002/EC (OJ L 75 of 15.03.2002); Regulation No 599/2003/EC (OJ L 85 of 02.04.2003).

¹⁸ Regulation No 2608/93/EC (OJ L 239 of 24.09.1993); Regulation No 2381/94/EC (OJ L 255 of 01.10.1994); Regulation No 1488/97/EC (OJ L 202 of 30.07.1997); Regulation No 1073/2000/EC (OJ L 119 of 20.05.2000); Regulation No 436/2001/EC (OJ L 63 of 03.03.2001); Regulation No 473/2002/EC (OJ L 75 of 15.03.2002);

који се баве органском производњом (производе, припремају или чувају органске производе или их увозе из трећих земаља) обавештавају о својим активностима надлежне власти држава чланица. Инспекцијске власти морају да обезбеде минимум прописаних захтева и мера предострожности из Анекса III уз Правило. За производњу меса Правило наглашава да су државе чланице обавезне да обезбеде пратљивост производа кроз ланац производње, прераде и припреме.

У погледу производа који се увозе из трећих земаља (чл.11) Правило садржи посебне одредбе.¹⁹ Прописано је да се мора обезбедити да производи увезени из трећих држава буду произведени и пласирани на тржиште по условима производње и инспекције једнаким онима који се примењују за производе из Заједнице. За ове треће земље се, одлуком Комисије, установљава посебна листа.

Државе чланице Заједнице не смеју забранити или ограничити продају производа који задовољавају захтеве из Правила (чл.12). Ипак, у погледу захтева из Анекса I. део Б. који се односи на узгој стоке државе чланице могу применити и строжија правила на својој територији. У спровођењу правила Комисији помаже посебан Комитет, сачињен од представника држава чланица а којем председава представник Комисије (чл.14).

Прописи у области животне средине

Структурисање легислативе ЕУ у области животне средине могуће је извршити на више начина. Најпрепознатљивији начин је према критеријуму предмета регулисања, односно области на коју се односи. Што се тиче питања релевантности појединих извора права ЕУ за поједине аспекте органске производње јасно је да се може начелно рећи да би свака озбиљнија анализа морала обухватити скоро комплетну легислативу у области животне средине. Ипак, вероватно највећи значај имају они извори права који се односе на област заштите биодиверзитета, атмосферског загађивања, управљања водама, биотехнологије, итд.

¹⁹ Поред тога, за питања увоза из трећих земаља релевантно је још неколико извора права као што су: Regulation No 94/92/EC (OJ L 11 of 17.01.1992); Regulation No 3457/92/EC (OJ L 350 of 01.12.1992); Regulation No 529/95/EC (OJ J L 54 of 10.03.1995); Regulation No 1788/2001 (OJ L 243 of 13.09.2001).

Природа и биодиверзитет

Општи значај има Биодиверзитетни акциони план за пољопривреду (2001)²⁰ којим су дефинисани приоритети (одржавање интензивне пољопривреде на нивоу који није штетан по биодиверзитет, обезбеђивање да пољопривредне активности имају економску вредност и буду социјално прихватљиве и да воде рачуна о биодиверзитету, примена агроеколошких мера за одрживо коришћење биодиверзитета, обезбеђивање неопходне еколошке инфраструктуре, мере подршке ради одржавања локалних варијатета и диверзитета варијатета који се користе у пољопривреди и спречавање ширења не домородачких врста и инструменти за остваривање дефинисаних циљева).

Најзначајнијим секундарним изворима права у овој области се могу сматрати два упутства: Упутство Савета 92/43/ЕЕЦ од 21. маја 1992. године о очувању природних станишта и дивље фауне и флоре (четири пута амандирана) и Упутство Савета 79/409/ЕЕЦ од 2. априла 1979. о очувању дивљих птица(девет пута амандирано).²¹

²⁰ *Biodiversity Action Plan for Agriculture, COM (2001), 162 final, Commission Communication of 27 March 2001 to the Council and the European Parliament;*

²¹ Поред њих више других извора права заслужује извесну пажњу. Овде посебно указујемо на неке од њих као што су: *Правило (ЕЦ) Но 2152/2003 Европског парламента и Савета од 17. новембра 2003. године које се тиче мониторинга шума и утицаја на животну средину у Заједници, Правило (ЕЦ) Но 349/2003 од 25. фебруара 2003. године којим се суспендује увођење у Заједницу примерака одређених врста дивље фауне и флоре, Правило (ЕЦ) Но 2494/2000 Европског парламента и Савета од 7. новембра 2000. године о мерама за унапређење очувања и одрживог развоја тропских шума и других шума у земљама у развоју, Правило Комисије (ЕЦ) Но 1727/1999 од 28. јула 1999. године којим се утврђују детаљнија правила за примену Правила Савета (ЕЕЦ) Но 2158/92 о заштити шума од пожара, Правило Комисије (ЕЦ) Но 804/94 од 11. априла 1994. године којим се установљавају детаљнија правила за примену Правила Савета (ЕЕЦ) Но 2158/92 у погледу информационих система за шумске пожаре, Упутство Савета 78/659/ЕЕЦ од 18. јула 1978. године о квалитету вода ради подршке одржању риба, Одлука Савета 82/461/ЕЕЦ од 24. јуна 1982. године о закључивању Конвенције о очувању миграторних врста дивљих животиња (Бонска конвенција), Правило Савета (ЕЕЦ) Но 2158/92 од 23. јула 1992. године о заштити шума Заједнице о пожара, Правило Савета (ЕЦ) Но 338/97 од 09. децембра 1996. године о заштити врста дивље фауне и флоре регулисањем њихове трговине, Упутство Савета 1999/22/ЕЦ од 29. марта 1999. године које се односи на држање дивљих животиња у золошким вртovima, Упутство Савета 86/609/ЕЕЦ од 24. новембра 1986. године о приближавању закона, правила и администраивних одредаба држава чланица у погледу заштите животиња које се користе у експерименталне и друге научне сврхе, итд. За шире о заштити биодиверзитета у међународном праву видети: *Тодић Драгољуб, (2005),**

Упутство Савета 92/43/ЕЕЦ од 21. маја 1992. године о очувању природних станишта и дивље фауне и флоре има за циљ одржавање диодиверзитета кроз очување природних станишта и дивље флоре и фауне на европској територији држава чланица ЕУ. Зато се оснива европска еколошка мрежа позната као “Натура 2000” која укључује “специјална подручја очувања” одређена од стране држава чланица у складу са одредбама овог упуства, односно, у складу са одредбама Упуства 79/409/ЦЕ које се односи на очување дивљих птица. Са пет анекса уз ово упутство даље су прецизирана поједина питања релевантна за јасније испуњавање основних обавеза. Тако се анексом 1. одређују врсте природних станишта од интереса за Заједницу чије очување захтева именовање специјалних подручја очувања; анексом 2. се одређују животињске и биљне врсте од интереса за Заједницу чије очување захтева именовање специјалних подручја заштите; анексом 3. се дефинишу критеријуми за избор локација квалификованих за идентификовање као локације значајне за Заједницу и одређивање специјалних подручја заштите; анекс 4. садржи списак животињских и биљних врста од интереса за Заједницу а које захтевају нарочито стриктну заштиту; анекс 5. одређује животињске и биљне врсте од интереса за Заједницу чије узимање у дивљини и експлоатација могу бити предмет мера управљања; анекс 6. набраја забрањене методе и средства заробљавања или убијања извесних животињских и биљних врста и начине транспорта.

Упутством Савета 79/409/ЕЕЦ од 2. априла 1979. о очувању дивљих птица настоји се обезбедити дугорочна заштита и очување свих врста птица које природно живе у дивљини унутар европске територије држава чланица. Упутство је до сада 9 пута амандирано. Основни садржај ових упутстава састоји се у захтеву да се заштити, управља и контролишу све врсте птица које природно живе у дивљини унутар европске територије држава чланица (чл.1). То подразумева да државе чланице морају да чувају, одржавају и обнављају биотопе и станишта ових птица кроз формирање заштићених зона, одржавање станишта, обнављање уништених биотопа и формирање биотопа (чл.3).

Мониторинг атмосферског загађења

Сматра се да су проблеми атмосферског загађивања почели да играју значајну улогу у политици и легислативи ЕУ тек од осамдесетих година овог века и то као извесна реакција на ратификацију (од стране Заједнице) Конвенције о прекограничном загађивању ваздуха на велике удаљености

«Биодиверзитет и генетички ресурси у светлу принципа међународног права животне средине», Архив са пољопривредне науке, Београд, бр. 5/2005, стр. 201-208.

(1979). Након тога је усвојено прво упутство у овој области које се односило на сумпор диоксид и на дневни ред дошла питања везана за киселе кише, односно борбу против загађивања ваздуха одређивањем граничних вредности за емисије неких загађујућих супстанци као и ограничавање емисија загађујућих супстанци из великих постројења за спаљивање. Тек касније је у први план дошао развој легислативе у домену заштите озонског омотача, ограничавање емисија угљендиоксида и оштећења шума атмосферским загађењем. Методолошки посматрано, с обзиром на основни предмет регулисања и коришћени приступ, све прописе у овој области би могли поделити на неколико група. У првој групи прописа ЕУ су они који се тичу стандарда квалитета ваздуха и ту је релевантно неколико извора права. У другој групи прописа ЕУ су они који се тичу ограничења загађујућих емисија. У трећој групи прописа ЕУ су они који се тичу стандарда емисија за индустријска постројења. Са два посебна упутства регулисана су одређена питања везана за рад локалних постројења за спаљивање отпада. То су: Упутство Савета 89/369/ЕЕЦ од 8. јуна 1989. године о спречавању ваздушног загађења из нових градских постројења са спаљивање отпада и Упутство Савета 89/429/ЕЕЦ од 21. јуна 1989. године о редукацији загађења ваздуха из постојећих градских постројења за спаљивање отпада. Њима би требало додати и Упутство 94/67/ЕЕЦ којим је регулисано спаљивање опасног отпада. У четвртој групи прописа су они прописи који се тичу заштите озонског омотача где полазно место заузима Бечка конвенција о заштити озонског омотача коју је ЕЗ ратификовала, укључујући и Монреалски протокол о супстанцама које оштећују озон. У петој групи прописа су они прописи који се односе на заштиту шума од атмосферског загађења.²²

Воде

Основни концепцијски прилаз питањима политике у области вода у ЕУ дефинисан је у Упутству Европског парламента и Савета 2000/60/ЕЦ о успостављању оквира за деловање Заједнице у области политике вода од 23. октобра 2000. године.²³ Крајњи циљ Упутства је да се постигне елиминација

²² *Са становништва утицаја пољопривреде на загађивање ваздуха посебан значај има Упутство Европског парламента и Савета 2000/25/ЕЦ о активности која треба да буде презете против емисије гасова и честичних загађивача из мотора који се користе у пољопривредним или шумским тракторима и амандирању Упутства 74/150/ЕЕЦ (OJ L 173 of 12.07.2000).*

²³ *Иначе, листа упутстава (директива) којима се регулише област заштите вода и управљања водама обухвата седамнаест ових извора права, две уредбе, шест резолуција и десет одлука Савета, односно Комисије и Европског парламента као и релевантне изворе права у вези са међународним уговорима у области животне средине и вода у којима ЕУ има статус члана. За органску пољопривреду највећи*

приоритетних опасних супстанци и допринесе постизању концентрација приближно вредностима које се природно јављају. У најширем смислу речу циљ Оквирног упутства је постизање »доброг статуса« свих вода у року од петнаест година од дана ступања на снагу овог упутства. Сматра се да Оквирно упутство доноси више квалитативних новина у односи на претходне прописе. Основне новине проистичу из одредаба којима се обезбеђује систем управљања преко речних сливова, затим, путем коришћења комбинованог приступа контроли загађења коришћењем граничних вредности емисије и циљних критеријума квалитета, затим, путем увођења јавности у процес консултовања и одлучивања у вези са водама.

Биотехнологије

За разлику од прописа ЕУ који се односе на хемикалије прописи који се односе на област биотехнологија²⁴ су новијег датума. Развој науке, могућности које пружа биотехнологија и ризици на које се указује учинили су да ова питања постану изузетно актуелна. Легислатива ЕУ у овој области се састоји од два основна упутства: Упутство Савета о уздржаном коришћењу генетички модификованих организама (90/219/ЕЕЦ) и Упутство Савета о намерном испуштању у животну средину генетички модификованих организама (90/220/ЕЕЦ), односно Упутство Европског парламента и Савета 2001/18/ЕЦ о намерном испуштању у животну средину генетички модификованих организама којим је укинута Упутство (90/220/ЕЕЦ). Прво упутство прописује примену одређених стандарда у погледу коришћења модификованих микроорганизама у истраживачким лабораторијама и индустријским постројењима. Утврђује се обавеза класификовања активности уздржаног коришћења²⁵ према типу делатности и према степену ризика који микроорганизми носе. У складу са тим типом А су означене активности које садрже делатности које се спроводе у наставне, истраживачке, неиндустријске и

значај имају они извори права којима се регулишу питања приоритетних супстанци као и загађивања узрокованог нитратима из пољопривредних извора.

²⁴ *Различите су дефиниције појма биотехнологија. Биотехнологија »подразумева сваку технолошку примену која користи биолошке системе, живе организме или њихове деривате како би се направили или изменили производи или процеси за специфичне намене«. Т. Зафировић, М. Пантовић, »Биотехнолошки потенцијали и проблеми правног регулисања њиховог коришћења«, Правни живот, бр.9/1997.*

²⁵ *Уздржано коришћење је дефинисано као процес у коме се микроорганизми генетички модификују, или у коме се такви генетички модификовани организми одржавају у оквиру културе, складиште, користе, транспортују, уништавају или одлажу, и за које се користе физичке баријере или комбинација физичких баријера заједно са хемијским или биолошким баријерама, у циљу ограничавања њиховог контакта са становништвом и животном средином.*

некомерцијалне сврхе или у циљу развоја. Тип Б означава све друге активности. Сви генетички модификовани организми су подељени у две групе (ниског и високог ризика) и према томе су одређени критеријуми поступања. За сваку од ових група је предвиђена процедура издавања дозвола а за одређене активности је потребно израдити и план заштите здравља и животне средине у случају акцидента. Прописано је и које информације се морају доставити надлежном органу у случају акцидента.

Закључак

Правни оквири политике ЕУ у области органске производње и животне средине утврђени су различитим изворима права. Обе политике имају засебно утврђене правне основе (наслов 2. – чланови 32-38 и наслов 14. – чланови 174-176. Уговора о оснивању Европске заједнице). Иако је односе и везе између ове две политике могуће анализирати и сагледавати са становишта различитих критеријума и методологије на најопштији начин се може рећи да су ови односи дефинисани општим концепцијским приступом и утврђеним стратешким циљевима. Постоји висок ниво преплитања појединих елемената политике у ове две области. Може се рећи да се захтеви у вези са животном средином појављују као општи оквир и услов за признавање постојања органске производње као такве. Међутим, стиче се утисак да критеријуми за прецизирање такве условљености остају једним делом на нивоу општијег. У прилог томе говори садржај већине стратешких докумената ЕУ који се односе на ове две области. На то упућују и бројни извори права у области животне средине (нарочито они који се односе на воде, земљиште, биодиверзитет, употребу хемикалија, заштиту ваздуха, управљање отпадом, итд) као и одредбе Правила Савета (ЕЕС) No 2092/1991 о органској производњи пољопривредних производа и означавању пољопривредних производа и намирница. Упућивање на политику животне средине учињено је у Правилу о органској производњи пољопривредних производа на неколико места и то на изричит начин. У самој преамбули Правила то је учињено на три места (на шири концепцијски начин) док се у оперативном делу текста животна средина спомиње у члану 7, који се иначе односи на правила производње. На сличан услован начин се захтеви у вези са животном средином појављују и у анексима уз Правило.

Литература

1. Council Regulation (EEC) No 2092/91 of 24 June 1991 on organic production of agricultural products and indications referring thereto on agricultural products and foodstuffs (OJ L 198 of 22.07.1991, p.1)
2. Decision 1600/2002/EC of the European Parliament and of the Council of 22 July 2002 laying down the Sixth Community Environment Action Plan (OJ L 242, 10.09.2002, p.1).
3. “European Action Plan for Organic Food and Farming” – Communication from the Commission to the Council and the European Parliament, COM (2004) 415 final, Brussels, 10.06.2004.
4. «Оснивачки уговори Европске уније», преводи Д. Лопандић, Н. Лукић, Београд, Канцеларија за придруживање Србије и Црне Горе Европској Унији, Европски покрет у Србији, Републичко министарство за економске везе са иностранством, 2003, стр. 61.
5. Тодић Драгољуб, (2005), «Биодиверзитет и генетички ресурси у светлу принципа међународног права животне средине», Архив са пољопривредне науке, Београд, бр. 5/2005, стр. 201-208.

UDC: 581.5:349.6EU

**LAGAL FRAMEWORK
OF THE EY ORGANIC FARMING
AND ENVIRONMENTAL POLICY**

Dragoljub Todić, PhD,
Graduate School of Geo-economics
Megatrend–University of applied sciences, Belgrade, Makedonska 21.

Abstract

There are several common elements of the EU policy in the field of organic farming and environmental protection. Some of them stem from joint aims and instruments and some of them are formally established. Basically speaking, the main common elements are determined by the impacts which organic farming has on environment and environmental measures on conditions for organic farming. The most important policy instruments and source of law of the EU contains provisions which illustrate various relationships between organic farming and environmental protection: European Action Plan for Organic Food and Farming, the Sixth Community Environment Action Plan, the European Union Strategy for Sustainable Development, Strategy for soil protection, European Union forest strategy, Council Regulation (EEC) No 2092/91 of 24 June 1991 on organic production of agricultural products and indications referring thereto on agricultural products and foodstuffs. Besides that, it has to be mentioned several source of law relating to the water management, waste management, chemical products and fertilizer, atmospheric pollution, and particularly protection of biodiversity. European Action Plan for Organic Food and Farming defined three groups of measures: developing the market by informing consumers, making public support more effective and improving and reinforcing Community standards.

Key words: organic farming, environment, EU, sustainable development;